

Statusrapport

Avseende arbetet med utveckling och genomförande av
de regionala energi- och klimatstrategierna

Dnr 00-10-6567

Böcker och rapporter utgivna av Statens
energimyndighet kan beställas via
www.energimyndigheten.se
Orderfax: 08-505 933 99
e-post: energimyndigheten@cm.se

© Statens energimyndighet

ER [erhålls från publikationsservice]

ISSN 1403-1892

Förord

Den här rapporten behandlar länsstyrelsernas arbete med energi- och klimatfrågor. Det är en sammanfattning och analys av arbetet med både planering, genomförande och uppföljning på energi- och klimatområdet. Energimyndigheten har särskilt granskat länsstyrelsernas samverkansarbete och även undersökt på hur länsstyrelserna arbetar med att underlätta resurseffektivitet inom den regionala energisektorn.

Länsstyrelserna har sedan år 2008 haft uppdraget att upprätta och utveckla regionala energi- och klimatstrategier. Det är viktig del i regeringens politik för energiomställning och minskad klimatpåverkan. Det är på många sätt de lokala och regionala aktörerna som ska genomföra utvecklingen till ett energieffektivt och hållbart samhälle och uppgiften att arbeta fram och utveckla ett regionalt strategiskt energi- och klimatarbete är då ett viktigt redskap.

Rapporten är framtagen av Sara Winnfors tillsammans med medarbetarna på enheten för regional och lokal samverkan på Avdelningen för främjande. Energimyndigheten har tagit hjälp av Anders Öman på IVL Svenska Miljöinstitutet för bearbetning av underlagsmaterial.

Det är Energimyndighetens förhoppning att rapporten ska bli användbar både för regeringen och för länsstyrelserna i sitt fortsatta arbete.

Tomas Kåberger

Generaldirektör

Innehåll

1	Sammanfattning	7
2	Inledning	9
2.1	Uppdraget	9
2.2	Rapportens upplägg	9
3	Förutsättningar för länsstyrelsernas arbete	10
4	Metod och upplägg	12
4.1	Underlag	12
4.2	Bearbetning av information	13
5	Redovisning av resultat – hinder och svårigheter samt framgångsfaktorer	16
5.1	Hinder och svårigheter	16
5.2	Analys av hinder och svårigheter	19
5.3	Framgångsfaktorer	21
5.4	Analys av framgångsfaktorer	22
6	Redovisning av resultat gällande fas och ambitionsnivå	24
6.1	Planering	24
6.2	Genomförande	25
6.3	Uppföljning	29
6.4	Analys av planering, genomförande och uppföljning	29
7	Redovisning av resultat - samverkan	32
7.2	Analys av samverkan	34
8	Redovisning av resultat - regional resurseffektivitet	35
8.1	Analys av regional resurseffektivitet	36
9	Slutsatser och åtgärder	37
9.1	Metodfrågor och redovisning	40
9.2	Förslag till åtgärder	40

1 Sammanfattning

Det pågår idag en mängd olika aktiviteter på energi- och klimatområdet på lokal och regional nivå, många av dessa aktiviteter genomförs av eller i samverkan med en länsstyrelse. Sedan länsstyrelserna år 2008 fick uppdraget att ta fram och genomföra regionala energi- och klimatstrategier har majoriteten av dem nått långt i arbetet med åtgärder.

Det framgår tydligt i rapporten att de länsstyrelser som har gjort ett gediget arbete i planeringsskedet, det strategiska skedet av energi- och klimatarbetet, också har lyckats bäst att genomföra aktiviteter både själva och tillsammans med andra aktörer. Det är också slående hur många länsstyrelser som har hörsammat vikten av resultat och aktiviteter, oavsett har mycket de har satsat på planeringsarbete inom energi- och klimatarbetet.

Energimyndigheten noterar att det pågår många aktiviteter, det krävs för att nå resultat, men anser att det finns en risk att länsstyrelserna försvagar sina strategiska verktyg om de ägnar alltför mycket kraft på enskilda projekt. Det strategiska arbetet sker framför allt i planeringsfasen av energi- och klimatarbetet och genom tidig samverkan. Om planeringen av arbetet inte görs på ett bra sätt finns alltså risk för att samverkan framöver blir svårare och att länsstyrelserna förlorar sin strategiska roll.

Den främsta framgångsfaktorn för ett lyckat regionalt energi- och klimatarbete är bra samverkan med andra regionala och lokala aktörer. Det framgår i rapporten att det även är ett av de främsta hindren. Länsstyrelserna ska inte själva stå för energiomställningen utan det är ett gemensamt regionalt arbete, däremot har länsstyrelserna uppdraget att få det regionala samspelet att fungera och att vara motor i arbetet, om det behövs. De regionala förutsättningarna varierar, därför måste även länsstyrelsernas insatser variera. Det är anledningen till att det kan vara ett komplicerat jobb att samverka, att balansera olika intressen och driva framåt i lagom takt. Men det är upp till respektive länsstyrelse och region att avgöra vad som är bäst för dem och hur de ska samverka.

Energimyndigheten anser att det finns stora möjligheter hos länsstyrelserna att använda sin breda kunskap att göra avvägda bedömningar av händelser och etableringar i länen. Att ta fram relevant och kvalitativt underlag för att göra regionala analyser och bedömningar är en utmaning och en möjlighet för länsstyrelserna. Det verkar dock som få länsstyrelser använder sina breda kunskaper inom energiområdet att göra regionala analyser och regionala bedömningar. Det är något som Energimyndigheten anser att länsstyrelserna bör utveckla.

Energimyndigheten konstaterar i rapporten att länsstyrelsernas uppföljning av det strategiska arbetet inte ännu är utvecklat och ser fram emot att delta i metodarbetet för att göra bättre uppföljningar.

Det verkar finnas olika stöd i ledningarna för energi- och klimatfrågorna. En del ledningar arbetar aktivt för att bana vägen för det regionala arbetet medan andra visserligen bifaller arbete men arbetar inte aktivt för att stödja det regionala arbetet. Energimyndigheter ser att energi- och klimatfrågorna är en lednings- och prioriteringsfråga.

I en rapport av det här slaget är det en stor utmaning av dels få in och dels bedöma underlagsmaterialet. Därför är rapporten inte en sanning om länsstyrelsernas energi- och klimatarbete utan en bedömning av det material som Energimyndigheten förfogar över. I det sammanhanget anser Energimyndigheten att redovisningen av länsstyrelsernas verksamhet skulle kunna utvecklas och förbättras genom att ge tydligare direktiv om vad som ska redovisas.

I rapporten föreslår Energimyndigheten följande åtgärder:

- För att både utveckla arbetet i sakfrågorna och för att kunna samverka bättre och fördela roller bör länsstyrelserna i större utsträckning använda sig av handlingsplaner.
- Länsstyrelserna bör utveckla metoder för att göra uppföljningar av det regionala strategiska energi- och klimatarbetet. Inom olika projekt görs uppföljningar men inte för de regionala energi- och klimatstrategierna.
- Samverkan är den största framgångsfaktorn till ett bra energi- och klimatarbete, samtidigt är samverkan ibland komplicerat. Länsstyrelserna bör utveckla sina kunskaper och insatser för samverkan. Här skulle Energimyndigheten kunna stötta länsstyrelserna genom att anordna utbildningar i samverkan och processledning.
- Få länsstyrelser använder sina breda kunskaper inom energiområdet att göra regionala analyser och regionala bedömningar av resurseffektivitet. Energimyndighetens bedömning är att om förslag till åtgärder ska tas fram bör vidare utredning av frågan och ansvarsfördelningen göras.
- Energimyndigheten kommer att utveckla riktlinjerna för stödet till länsstyrelserna och genom det stötta arbetet med uppföljning bättre.
- Energimyndigheten kommer att stötta ett ökat regionalt samarbete genom att involvera fler aktörer och bjuda in fler aktörer, såsom energikontor och regioner/regionförbund, till möten och utbildningar.

2 Inledning

2.1 Uppdraget

Statusrapporten om länsstyrelsernas energi- och klimatarbete är ett uppdrag i regleringsbrevet för år 2011 och ska vara regeringen tillhanda senast den 16 maj 2011.

Uppdraget lyder:

”Myndigheten ska till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 16 maj 2011 redovisa en statusrapport med analys avseende arbetet med utveckling och genomförande av regionala energi- och klimatstrategier.

Myndigheten ska analysera de hinder, svårigheter och framgångsfaktorer som länsstyrelserna identifierat och vid behov föreslå åtgärder.

Statusrapporten ska även ge en överblick av dels i vilken fas av arbetet respektive länsstyrelse befinner sig, dels en bedömning av ambitionsnivån i arbetet.

Myndigheten ska analysera hur och med vilka lokala och regionala aktörer länsstyrelserna har samverkat i utvecklingen respektive genomförandet av strategierna samt uppnådda konkreta resultat för respektive länsstyrelse.

Myndigheten ska även analysera strategiarbetet med avseende på regional samordning och samverkan för att på ett resurseffektivt sätt främja minskad klimatpåverkan, ökad andel förnybar energi, samt energihushållning ur ett systemperspektiv omfattande produktion, distribution och användning av energi i olika sektorer.”

Tidigare Statusrapporter har tagit fasta på att tjäna som sammanställningar av länsstyrelsernas energi- och klimatarbete. Årets statusrapport innehåller mer analys och bedömningar av länsstyrelsernas arbete i syfte att åtgärderna inom det regionala energi- och klimatarbetet ska bli ännu bättre.

2.2 Rapportens upplägg

Efter en sammanfattning börjar rapporten med ett metodiskt avsnitt om hur Energimyndigheten har gått tillväga för att samla och analysera materialet. Efter det följer ett antal redovisande avsnitt med analys. Först ett avsnitt om hinder/svårigheter samt framgångsfaktorer, sedan presenteras ett avsnitt med redovisning samt analys av länsstyrelsernas ambitionsnivåer i planerings-, genomförande- och uppföljningsfasen. Efter kommer ett kapitel som endast behandlar länsstyrelsernas samverkansarbete och till sist ett redovisande avsnitt om regional resurseffektivitet. Sist i rapporten presenteras slutsatser och förslag till åtgärder.

3 Förutsättningar för länsstyrelsernas arbete

Sedan år 2008 har länsstyrelserna haft uppdraget att upprätta regionala energi- och klimatstrategier och de fyller en viktig funktion för det lokala och regionala arbetet med energieffektivisering och energiomställning. Före år 2008 har uppdraget att arbeta med energi- och klimatfrågor funnits med i länsstyrelsernas uppdrag men inte varit specifikt definierat.

Sedan år 2010 har länsstyrelserna fått riktade medel för att arbeta med energi- och klimatfrågor och fortsätta att utveckla och genomföra de regionala energi- och klimatstrategierna. De har fått medel från Energimyndigheten på 1,3 Mkr där 300 000 kr ska användas till bidrag till andra lokala och regionala aktörers medverkan i vidareutvecklingen av regionala energi- och klimatstrategier. Skånes, Västra Götalands och Stockholms länsstyrelse får 2,2 Mkr där 500 000 kr ska användas till regionala aktörer.

Länsstyrelsen erhåller dessa medel för att konkretisera och samordna arbetet med de regionala energi- och klimatstrategierna. Medlen ska användas till att planera och genomföra insatser och åtgärder i samverkan med andra regionala och lokala aktörer och samordna det regionala energi- och klimatarbetet. Insatserna kan stödja både näringslivets och kommunernas energi- och klimatarbete med att utveckla och genomföra de regionala energi- och klimatstrategierna.

Arbetet ska ske i linje med länsstyrelsernas regleringsbrev gällande regionala energi- och klimatstrategier.

Länsstyrelserna ska även vara ett regionalt stöd för kommuner och landsting i deras arbete med energieffektivisering inom ramen för Energimyndighetens energieffektiviseringsstöd. Det handlar om att länsstyrelserna ska stötta kommunerna och landstingen, att länsstyrelserna uppmärksammar vilka kommuner/landsting i länet som behöver extra stöd för att arbeta fram bra energieffektiviseringsstrategier och att länsstyrelserna sedan kan sätta in insatser för att stötta dem.

Länsstyrelserna har även i uppdrag att ta hänsyn till det regionala perspektivet och inriktningen i länet och ha kunskap om hur olika energi- och klimatpolitiska mål samordnas och vilket genomslag det får i den fysiska planeringen i länet. Det handlar om att vara garanterat för ett balanserat helhetsperspektiv.

4 Metod och upplägg

4.1 Underlag

Informationsinsamlingen har i huvudsak handlat om att gå igenom ett stort antal dokument som på olika sätt beskriver länsstyrelsernas arbete med den regionala energi- och klimatstrategin. Med hjälp av dem har det varit möjligt att besvara merparten av frågeställningarna som ingår i uppdraget.

All nödvändig information har dock inte funnits skriftligt dokumenterat varför Energimyndigheten har valt att genomföra ett antal intervjuer med personer väl insatta i länsstyrelsens energi- och klimatarbete. Dessutom har intervjuerna använts i syfte att ytterligare underbygga och värdera den skriftliga dokumentationen. I Tabell 1 framgår vilka informationskällor som använts för att besvara studiens olika frågeställningar.

4.1.1 Intervjuer

Intervjuerna har hållits med chefer närmast ansvariga till länsstyrelsernas energi- och klimatsamordnare. Dessa personer har bedömts ha den nödvändiga överblick av verksamheten som möjliggör uttalande i frågorna.

Innan intervjusituationen har respondenterna informerats om syfte och bakgrund till informationsinsamlingen samt fått förklarat för sig mer specifikt vad frågorna handlar om. I samband med detta har även frågorna skickats ut till respondenten. Genom nämnda förberedelser har förhoppningen varit att minska risken för misstolkningar av frågor samt ge respondenten mer tid att förbereda mer utförliga svar, exempelvis genom att få tid på sig att konsultera medarbetare. I bilaga 1 redovisas de frågor som ställts samt en motivering till varför de ställts.

Intervjuerna har inte omfattat alla länsstyrelser utan har avgränsats till 10 stycken vilket bedöms ge en representativ bild av länsstyrelsernas arbete. Urvalet av länsstyrelser har gjorts genom att först sälla bort pilotlänen (Dalarna, Norrbotten, Skåne). Anledningen är att pilotlänen har en mer utförlig dokumentation av sitt arbete med energi- och klimatstrategin vilket inte medfört något behov att komplettera den skriftliga dokumentationen. Därefter har urvalet byggts på en systematik där varannan länsstyrelse valts utifrån en på förhand given lista.

4.2 Bearbetning av information

4.2.1 Hinder/svårigheter och framgångsfaktorer

Informationen har kategoriserats i ett antal övergripande områden eftersom Energimyndigheten har funnit stora likheter i vad länsstyrelserna beskrivet som hinder/svårigheter respektive framgångsfaktorer. På detta sätt har vi kunnat peka på stort och smått – kartlägga mer utbredda problemområden samt peka på viktiga framgångsfaktorer.

4.2.2 Fas och ambitionsnivå

Arbetet inleddes med att definiera olika faser i arbetet med energi- och klimatstrategierna samt innehållet i varje fas (se Tabell 1). Innehållet togs fram genom en kombination av analys av skriftlig dokumentation och diskussioner. Genom att studera dokumentationen av strategiarbetet har det varit möjligt att placera in länsstyrelserna i den fas de befinner sig i.

Tabell 1. Strategiarbetets olika faser samt innehållet i varje fas.

Fas	Innehåll
Planering	<ul style="list-style-type: none">○ Visioner och målsättningar för de regionala energi- och klimatstrategierna○ Kartlägga möjligheter att minska klimatpåverkande utsläpp i länet○ Åtgärdsförslag för att minska klimatpåverkan.○ Prioritering av åtgärder○ Översiktlig handlingsplan*
Genomförande	<ul style="list-style-type: none">○ Beskrivning av aktiviteter som länsstyrelsen på egen hand, eller i samarbete med andra, genomför/planerar att genomföra för att uppnå målsättningar och visioner.
Uppföljning och revidering	<ul style="list-style-type: none">○ Följa upp utfall av företagna åtgärder samt om det anses nödvändigt revidera strategin (arbetssätt, målsättningar etc.).

* Översiktlig handlingsplan ska innehålla en beskrivning av när i tiden en aktivitet ska påbörjas och avslutas samt ansvarig organisation alt. kontaktperson för aktiviteten.

Parallellt med indelning i fas har också arbetet pågått med att bedöma länsstyrelsernas ambitionsnivå. För detta ändamål ansågs det nödvändigt att utforma ett antal bedömningskriterier. Utgångspunkten var att bedöma ambitionsnivå för varje fas i arbetet med energi- och klimatstrategin. Detta motiverades av att ambition inte nödvändigtvis är statiskt genom strategiarbetets olika faser. En länsstyrelse som uppvisar hög ambitionsnivå i planeringsfasen behöver per automatik inte ha samma ambitionsnivå när det kommer till att utföra åtgärderna.

Utgångspunkten för bedömningskriterierna var att definiera olika nivåer utifrån innehållet i varje fas. Denna indelning förutsatte att det fanns god kännedom respektive länsstyrelses arbete, eftersom eventuella skillnader som kunde påvisas mellan dem användes för att utforma de olika nivåerna i bedömningsgrunderna.

Bedömningskriterierna namngavs som *Arbete återstår*, *Förväntad nivå* samt *Över förväntad nivå*. I Tabell 2 redovisas en översikt av bedömningskriterierna.

Tabell 2. Kriterier framtagna för att bedöma länsstyrelsernas ambitionsnivå.

<i>Fas</i>	<i>Gradering</i>	<i>Kriterie</i>
Planering	<i>Arbete återstår</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Definierat övergripande insatsområden (t.ex. Förnybar energi, Hållbar Samhällsplanering) och specificerat tänkbara åtgärder (t.ex. Stöd småskalig biogasproduktion) samt gjort prioriteringar i framtagande av strategin (t.ex. utformat energi- och klimatstrategin utgående från de områden som genererar de största växthusgasutsläppen).
	<i>Förväntad nivå</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Definierat övergripande insatsområden (t.ex. Förnybar energi, Hållbar Samhällsplanering) och specificerat tänkbara åtgärder (t.ex. Stöd småskalig biogasproduktion), gjort prioriteringar i framtagande av strategin (t.ex. utformat energi- och klimatstrategin utgående från de områden som genererar de största växthusgasutsläppen) samt utformat en översiktlig handlingsplan¹ för tänkta åtgärder.
	<i>Över förväntad nivå</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Definierat övergripande insatsområden (t.ex. Förnybar energi, Hållbar Samhällsplanering), specificerat tänkbara åtgärder (t.ex. Stöd småskalig biogasproduktion), gjort prioriteringar i framtagande av strategin (t.ex. utformat energi- och klimatstrategin utgående från de områden som genererar de största växthusgasutsläppen) samt utformat en detaljerad handlingsplan² för tänkta åtgärder.
Genomförande	<i>Arbete återstår</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Saknar företagna åtgärder inom något av följande områden: (1) Finansiera projekt; (2) Projekt där länsstyrelsen medverkar med kompetens; (3) Samverkan (deltar i nätverk, träffar med sin kompetens) samt saknar plan för hur företagna åtgärder ska följas upp.
	<i>Förväntad nivå</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bedriver minst en aktivitet inom följande områden: (1) Finansiera projekt; (2) Projekt där länsstyrelsen medverkar med kompetens; (3) Samverkan (deltar i nätverk, träffar med sin kompetens, utbildningsinsatser); (4) Samordning av nätverk.
	<i>Över förväntad nivå</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bedriver flera aktiviteter inom följande områden: (1) Finansiera projekt; (2) Projekt där länsstyrelsen medverkar med kompetens; (3) Samverkan (deltar i nätverk, träffar med sin kompetens); (4) Samordning av nätverk.

¹ Handlingsplan ska innehålla en beskrivning av när i tiden en åtgärd planeras att vara utförd samt ansvarig organisation alt. person.

² Handlingsplan ska innehålla en beskrivning av när i tiden en åtgärd planeras att vara utförd, ansvarig organisation alt. person, vilka milstolpar som är kopplade till förverkligandet av en åtgärd, åtgärdens koppling till det klimatmål den ämnar uppnå samt en beskrivning av eftersträvad effekt (kvantitativt alt. kvalitativt).

Uppföljning och ev. revidering	<i>Arbete återstår</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Uppföljning har genomförts för en avslutad aktivitet (inom ett nyckelområde) som omnämns i handlingsplan alt. åtgärdslista. I uppföljningen ska ingå att beskriva huruvida åtgärden har haft önskad effekt (beskrivs kvalitativt) samt en beskrivning av eventuella revideringar utifrån utfallet (t.ex. ska andra åtgärder prioriteras?).
	<i>Förväntad nivå</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Uppföljning har genomförts för en avslutad aktivitet (inom alla nyckelområden) som omnämns i handlingsplan alt. åtgärdslista. I uppföljningen ska ingå att beskriva huruvida åtgärden har haft önskad effekt (beskrivs kvalitativt) samt en beskrivning av eventuella revideringar utifrån utfallet (t.ex. ska andra åtgärder prioriteras?).
	<i>Över förväntad nivå</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Uppföljning har genomförts för fler än en avslutad aktivitet (inom alla nyckelområden) som omnämns i handlingsplan alt. åtgärdslista. Uppföljningen ska innehålla en kvalitativ och (i den mån det är möjligt) kvantitativ beskrivning huruvida åtgärden har haft önskad effekt samt en beskrivning av eventuella revideringar utifrån utfallet (Ska andra åtgärder prioriteras? Finns det behov att förändra metoder och arbetssätt? etc.).

4.2.3 Samverkan

Samverkan är ett vitt begrepp som i denna rapport avser all form av interaktion som görs inom länsstyrelsens arbete med den regionala energi- och klimatstrategin. Exempelvis i formen av nätverk, dialog/samråd, seminarier, utbildningar osv.

Extern samverkan

I kartläggningen av extern samverkan gjordes åtskillnad på samverkan i planeringsfasen respektive genomförandefasen av strategiarbetet.

Information om extern samverkan har inhämtats från lägesrapporter (2010), årsredovisningar (2010) samt Energimyndighetens statusrapport för år 2009.

Intern samverkan

Kartläggning av länsstyrelsernas interna samverkan har genomförts med hjälp av telefonintervjuer. Intervjuer som metod motiverades av att informationen om intern samverkan var knapphändigt beskriven i dokumentationen.

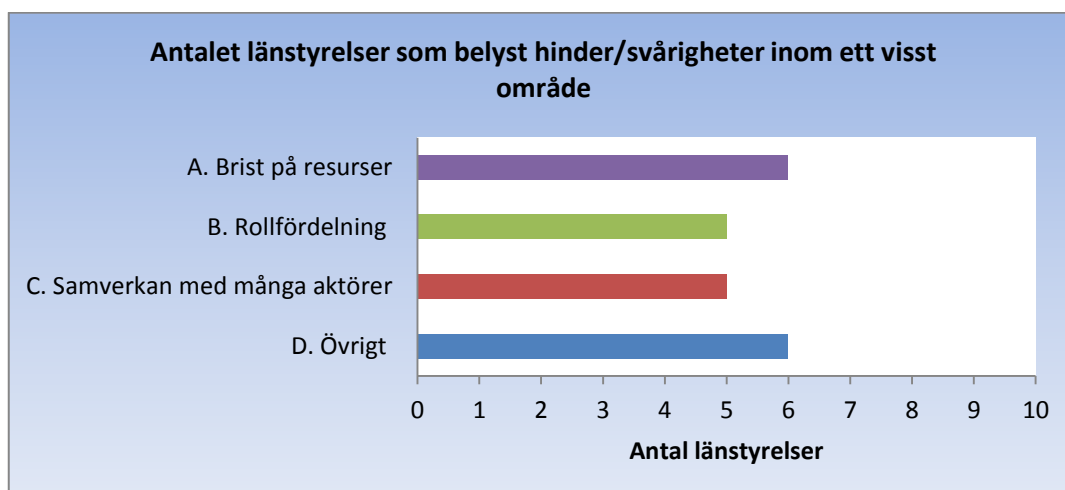
4.2.4 Regional resurseffektivitet

Kartläggningen av länsstyrelsernas arbete med samordning har utförts med hjälp av telefonintervjuer. Valet av metod motiverades med att svaren på frågorna inte dokumenterats på annat håll utan har krävt interaktion med personer väl insatta i länsstyrelsens energi- och klimatarbete.

5 Redovisning av resultat – hinder och svårigheter samt framgångsfaktorer

5.1 Hinder och svårigheter

Kartläggningen visar att flertalet länsstyrelser angett liknande hinder/svårigheter. Dessa har grupperats i ett antal övergripande områden för att få en känsla av hinder/svårigheter som är mer utbredda än andra. I Figur 1 ges en översikt av detta. Notera att en länsstyrelse kan ha beskrivit hinder/svårigheter inom fler än ett område.

Figur 1. Antalet länsstyrelser som belyst svårigheter inom ett visst område. Områdena har inte angetts av svarande utan är ett resultat av egen analys.

5.1.1 Brist på resurser

Två av sex länsstyrelser anser att resursbrist inom den egna organisationen hindrar dem från att utföra ett fullgott arbete med strategin. Länsstyrelsen i Västmanland tycker att minskade resurser och pressade tidsscheman är ett hinder. Länsstyrelsen i Gävleborg är något mer specifik i sin beskrivning och skriver att det inte finns tillräckliga resurser för att identifiera nya aktörsgrupper/målgrupper i uppbyggandet av nätverk eller för att samverka.

Resursbrist i andra organisationer utmålas också som ett hinder i att omsätta den regionala energi- och klimatstrategin i handling. Detta beskrivs av både länsstyrelsen i Örebro län och länsstyrelsen i Södermanland. Länsstyrelsen i Örebro län tycker att kommunen inte har tillräckliga resurser att avvara för att svara upp mot vad de förväntas bidra med i införlivandet av strategin.

Länsstyrelsen i Södermanland anser att deras regionförbund inte har resurser att arbeta strategiskt med klimat- och energifrågor.

Länsstyrelsen Jämtlands län och länsstyrelsen i Blekinge anser att bristfällig tillgång på statistik inom vissa områden (specificerar ej vilka) utgör ett hinder för att följa upp utfallet av genomförda åtgärder.

5.1.2 Rollfördelning

Fem länsstyrelser har beskrivit svårigheter som relaterar till *Rollfördelningen* i arbetet med den regionala energi- och klimatstrategin. Här återfinns några mer övergripande problembeskrivningar. Exempelvis skriver länsstyrelsen i Gävleborg att det finns svårigheter förknippade med att hitta sin roll i förhållande till andra aktörer.

Södermanland anser att det är svårt att hitta rätt roll i relation till de åtgärder som ska utföras och anger en otydlig rollfördelning som en begränsande faktor i arbetet. Länsstyrelsen i Värmlands län anger att en otydlig rollfördelning mellan dem och energikontoret utgör ett hinder för det fortsatta klimatstrategiska arbetet, dels för att de anser att det är tidsödande, dels för att det anser att det bromsar tempot och begränsar slagkraften i arbetet. Deras förslag på en lösning är att ge energikontoren fler och tydliga uppdrag kopplade till strategin. Länsstyrelsen i Kronoberg anser att en otydlig rollfördelning i det regionala klimatarbetet lett till en del dubbelarbete. Exempelvis uppstod en konkurrenssituation mellan två regionala aktörer då flera konferenser inom klimatområdet hölls ungefär samtidigt.

Länsstyrelsen i Södermanland pekar på orimligheten att länsstyrelsen ska ta på sig rollen att vara drivande inom alla åtgärdsförslag kopplade till strategin.

5.1.3 Samverkan med många aktörer

Fyra länsstyrelser anser att samverkan med många aktörer utgör en svårighet/utmaning. T.ex. tycker länsstyrelsen i Blekinge att det är för många aktörer på den regionala nivån för att kunna arbeta effektivt med klimatfrågan. Länsstyrelsen i Dalarna beskriver det som *”en stor utmaning”* att samverka med många aktörer. Länsstyrelsen i Värmlands län skriver att *”det är en stor och komplex uppgift att införliva åtgärder då en lång rad aktörer samverkar i allt från samhällsplanering till opinionsbildning”*.

Övriga svårigheter som tagits upp i det genomgångna informationsunderlaget:

- Avsaknad av lämpliga kontaktytor, exempelvis mellan Länsstyrelsen och klimatansvariga inom näringslivet.
- Att åstadkomma en effektiv informationsspridning genom olika nätverk.
- Svårigheter att nå ut till samtliga aktörer i länet, t. ex. näringslivet.

5.1.4 Övrigt

De hinder som inte förekommit från fler än en länsstyrelse benämns här som övrigt. I denna kategori förekommer inte bara organisatoriska hinder/svårigheter. Här berörs också hinder/svårigheter som rör sig på en mer övergripande samhällelig nivå.

Länsstyrelsen i Örebro län anger svårigheter som ligger utanför det direkt organisatoriska. T.ex. att ökade utsläpp från trafik motverkar effekter av insatserna inom andra sektorer. Länsstyrelsen pekar också på att lagstiftningen och andra styrmedel utgör ett hinder för att minska klimatpåverkan eftersom det släpar efter den tekniska utvecklingen. Länsstyrelsen i Skåne är också inne på denna linje och anser att det finns svårigheter som behöver rätas ut vad gäller prövning vid utbyggnad av vindkraftverk och anläggningar för produktion av biogas. Det framgår dock inte vilka svårigheter som avses.

Övriga hinder och svårigheter som tagits upp av enskilda länsstyrelser i det genomgångna informationsunderlaget är:

- Interna organisatoriska problem (projektledare sjukskriven, invänta byte av landshövding för att gå vidare med strategi m.m.)
- Svårt att intressera privata aktörer för energi- och klimatenerginätverk
- Otillräcklig kunskapsnivå
- Bristande information om Energimyndighetens pågående satsningar inom området.
- Nå ut med rätt budskap till rätt målgrupp

5.2 Analys av hinder och svårigheter

Beskrivningen av hinder och svårigheter i länsstyrelsernas arbete är en av de mest tydliga delarna av underlagsmaterialet. Här framkommer klart länsstyrelsernas främsta utmaningar.

Gemensamt för de problembilder som länsstyrelser framfört är att de till en början inte tycks delas av mer än två länsstyrelser. För att exemplifiera detta så har sex länsstyrelser angett ett problem som har med resursbrist att göra, men beskriver trots detta olika problem. Till exempel menar två länsstyrelser att resursbrist inom den egna organisationen är ett hinder till att utföra ett fullgott arbete med strategin. Två andra anser att resursbrist är ett faktum inom några av de organisationer som förväntas bidra med i införlivandet av strategin. Det är alltså viktigt att ha med sig att många av de problembilder som målas upp inte tycks vara särskilt utbredda. Därmed inte sagt att problemen inte ska tas på allvar.

Men vid en närmare granskning så kan hindren ändå kategoriseras i två delar; *ekonomi* och *samverkan*.

Många länsstyrelser anser att den egna *ekonomin* har varit en begränsande faktor, då medel för arbetet har kommit först under 2010. Det handlar om länsstyrelsens egna ekonomi. Trots att länsstyrelserna fick medel för sitt arbete till år 2010 är det ett faktum att många länsstyrelser har rekryterat personal under 2010 och kommit igång med genomförandearbetet sent. Trots det har många länsstyrelser många samt ambitiösa projekt på gång (återkommer i kapitel 5).

Med resursbrist inom den egna organisationen avses säkerligen även personella resurser från andra kompetenser inom länsstyrelsernas egna organisationer. Ett samband finns i långvarigt arbete med energi- och klimatfrågor och förankring inom länsstyrelsen. Ju längre och mer förankrat energi- och klimatarbetet är desto lättare går det att få personella resurser och stöd från andra delar av organisationen.

Några problembilder är svåra att komma ifrån. *Samverkan* är ett sådant område. Samtidigt som det är nödvändigt är det ofta komplicerat och har ingen enkel lösning. Detta visar inte minst det faktum att alla länsstyrelser som specificerat samverkan som ett hinder/svårighet också angett det som en framgångsfaktor.

Trots att endast fyra länsstyrelser har angett att samverkan med många aktörer utgör en svårighet/utmaning identifierar Energimyndigheten den här frågan som en av de största utmaningarna för att skapa ett gott samarbetsklimat som kan resultera i bra verksamhet. I slutet av rapporten återkommer förslag på åtgärder inom området samverkan.

De tre identifierade hindren ”brist på resurser, rollfördelning och samverkan med många aktörer” hänger ihop och är ibland samma problembeskrivning. När det

gäller problembeskrivningen av rollfördelning och ekonomi handlar båda om vilket ansvar länsstyrelserna anser andra aktörer tar. Å ena sidan är det ett problem att många är aktiva å andra sidan tycker andra att det är problem att många inte tar ansvar, eller bidrar. Det menar Energimyndigheten är en samverkansfråga. Det är i sammanhanget en intressant iakttagelse att det ibland tycks finnas en förväntan över att någon annan ska bestämma kring rollfördelningen mellan olika aktörer i strategiarbetet. Energimyndigheten anser att identifiera olika aktörers roller är ett grundläggande arbete och ett viktigt steg i det regionala energiarbetet. Det är något som de regionala parterna måste göra själva. Energimyndigheten har inte för avsikt att gå in och definiera respektive organisations individuella roll, men Energimyndighetens kommer självklart att bistå som stöd.

Resursbrist i andra organisationer utmålas också som ett hinder i att omsätta den regionala energi- och klimatstrategin i handling. Detta är också en samverkansfråga och ett reellt problem om energifrågorna inte prioriteras i andra organisationer, t.ex. flera regionförbund. Men det är upp till varje organisation att prioritera sin verksamhet vare sig det är en kommun, ett regionförbund eller ett företag. Förutsättningarna till samverkan ser olika ut och en del har det svårare, eller har större utmaningar att få andra organisationer att bli mer aktiva. Det är ett större problem än att för många aktörer är inblandande. Energiomställning kräver stort engagemang från alla parter och det blir utmaningen för länsstyrelsen att tillsammans med de andra aktörerna få alla att driva frågorna i samma riktning.

Att hitta gemensamma metoder för samverkan är viktigt, t.ex. genom handlingsplaner som förenklar arbetet. Energimyndigheten tror att handlingsplaner är ett viktigt verktyg för samverkan och att det borde användas mer inom det regionala energi- och klimatarbetet. Det behöver inte vara länsstyrelsen som håller i en handlingsplanen.

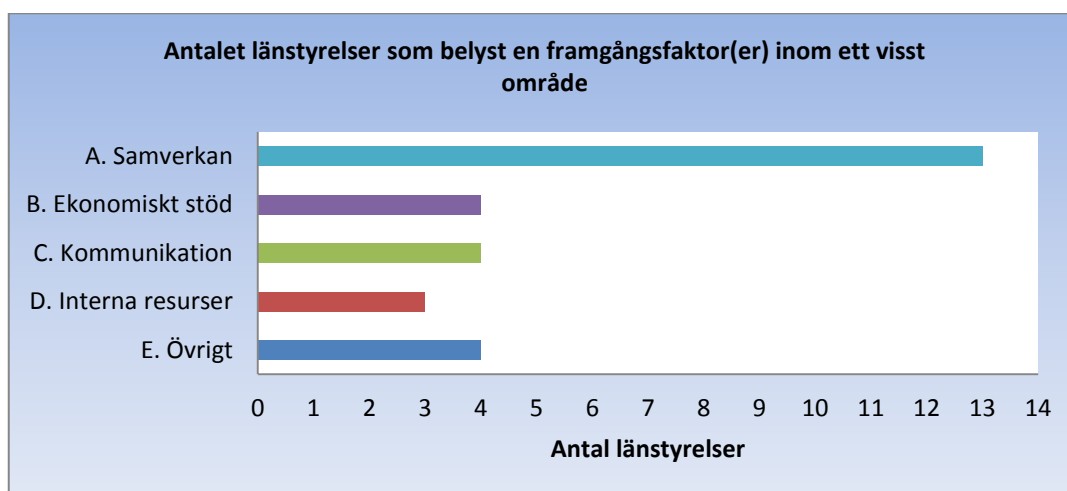
Den främsta slutsatsen inom hinder och svårigheter är att samverkansfrågan är länsstyrelsernas största utmaning och den har de identifierat själva också. Det är det enda sättet länsstyrelserna kan verka och lyckas att driva igenom en regional energiomställning.

Ett hinder som inte framkommer i materialet för hinder och svårigheter men återfinns senare i rapporten är brist på stöd och support från länsstyrelsernas ledningar. Energimyndigheten har sett att det är en avgörande faktor för att komma igång med energi- och klimatarbetet, se mer i kapitel 8.

5.3 Framgångsfaktorer

Kartläggningen visar att flertalet länsstyrelser angett liknande framgångsfaktorer. Dessa har grupperats i ett antal övergripande områden för att få en känsla av framgångsfaktorer som är mer utbredda än andra.

I **Figur 2** framgår det hur många länsstyrelser som angett en eller flera framgångsfaktorer inom ett visst område. Notera att en länsstyrelse kan ha beskrivit framgångsfaktorer inom olika områden. Därav överensstämmer inte det totala antalet länsstyrelser summerat för alla områden med det totala antalet svarande.

Figur 2. Antalet länsstyrelser som beskrivit en eller flera framgångsfaktorer inom ett visst område. Områdena har inte angetts av svarande utan är ett resultat av egen analys.

5.3.1 Samverkan

Detta avsnitt handlar om samverkan som framgångsfaktor, kapitel 6 behandlar frågan om samverkan vidare.

Hela 13 länsstyrelser anser att samverkan mellan aktörer är en framgångsfaktor i arbetet med de regionala energi- och klimatstrategierna. Det skiljer sig dock mellan länsstyrelser vilken/vilka aktörer som bidragit till en framgångsrik samverkan.

Länsstyrelsen i Blekinge och länsstyrelsen i Kronoberg framhåller att samverkan med regionens Energikontor har varit en framgångsfaktor. Energikontoret har bl.a. kunnat hjälpa till med att få EU-medel beviljade till olika regionala projekt. Länsstyrelsen i Kronoberg framhåller att Energikontoren varit behjälpliga bl.a. genom deras breda kontaktnät.

I övrigt finns alla möjliga exempel på vilken/vilka aktörer som länsstyrelserna samverkat med. Länsstyrelsen i Örebro län beskriver samverkan med nationella myndigheter som en framgångsfaktor. Länsstyrelsen i Värmlands län omnämner

samverkan med regionförbundet och kommunerna, men också näringslivs- och idéburna organisationer som en framgångsfaktor.

Det finns också ett antal exempel på framgångsfaktorer som berör hur samverkan kan se ut samt vad den kan innehålla. Exempelvis beskriver länsstyrelsen i Gävleborg och länsstyrelsen Södermanland att man bör använda befintliga nätverk i samverkansprocessen istället för att konstruera nya. Länsstyrelsen i Dalarna, Värmlands län och Gotlands län menar att skapande av en gemensam problemsyn, gemensamma mål samt konkreta arbetsområden att samarbeta kring skapar en framgångsrik samverkansprocess. Länsstyrelsen i Jämtlands län menar att samverkan är nödvändig för att skapa förståelse, engagemang och handlingsberedskap hos olika målgrupper och aktörer.

5.3.2 Ekonomiskt stöd

Fyra länsstyrelser framhåller att statligt ekonomiskt stöd är en framgångsfaktor i arbetet med att omsätta de regionala energi- och klimatstrategierna i handling. Exempelvis menar länsstyrelsen Östergötland att projektmedel från Energimyndigheten har varit avgörande för att få flera aktiviteter till stånd. Länsstyrelse i Gävleborgs anser att statliga medel till stöd för energieffektivisering som finns är en mycket viktig byggsten för att kommunerna ska arbeta med frågorna.

5.3.3 Interna resurser

Tre länsstyrelser har angett en framgångsfaktor som handlar om styrkor i den egna organisationen. Framförallt anses styrkan vara att det finns en bred kompetens inom länsstyrelsen som kan kombineras optimalt för en given uppgift (Länsstyrelsen i Gävleborg och Örebro län). Länsstyrelsen i Västerbotten framhäver duktiga medarbetare och deras samlade kunskap som en framgångsfaktor.

5.3.4 Övrigt

De framgångsfaktorer som inte förekommit från fler än en länsstyrelse benämns här som övrigt. Följande punkter har angetts av länsstyrelser:

- Se till att uppnådda effekter kan mätas, och därmed följas upp bättre
- Personligt engagemang är viktigt för att skapa framgångsrika samarbeten
- Länsstyrelsens roll att skapa nätverk och forum för diskussioner är viktig eftersom de oftast kan delta prestigelöst i denna typ av samarbete.
- Förankrad klimatstrategi av både Länsstyrelsen och Regionförbundet.
- Intresse för energi- och klimatfrågor i länet

5.4 Analys av framgångsfaktorer

Framgångsfaktorerna påminner om hinder/svårigheter, vad som är en svårighet nämns ofta också som en framgångsfaktor.

Samverkan lyfts fram som den enskilt största framgångsfaktorn i arbetet med energi- och klimatstrategin. Detta är inte förvånande med tanke på att strategin till stor del skulle vara genomförbar utan samverkan. Samverkan nämns ju också som en av de största utmaningarna och svårigheterna.

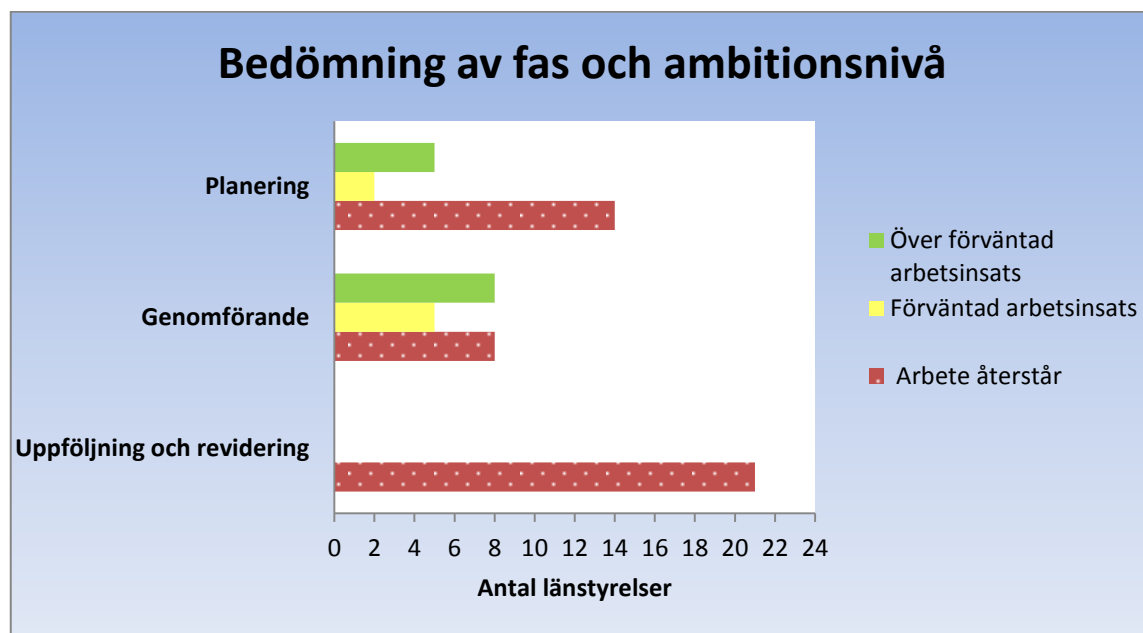
Svaren tyder på att framgångsfaktorer definierats på olika nivåer. Exempelvis har endast sex länsstyrelser angett ekonomiskt stöd som en framgångsfaktor trots att ekonomiska resurser är grundläggande, oavsett var medlen kommer ifrån. Det tyder på att merparten av länsstyrelserna inte uppfattat att frågan ska röra de mest grundläggande förutsättningarna för strategiarbetet.

Det är intressant att notera att några länsstyrelser har angett resurser och styrkor inom den egna organisationen som en framgångsfaktor.

Det är svårt att göra några rekommendationer då det inte framgår i detalj varför samverkan i olika sammanhang varit framgångsrikt. De framgångsfaktorer som finns borde spridas bättre och tillgängliggöra goda erfarenheter för alla länsstyrelser, vilken den här rapporten kan bidra till.

6 Redovisning av resultat gällande fas och ambitionsnivå

Länsstyrelsernas tillhörighet i fas och ambitionsnivå baseras på bedömningsgrunder som presenteras i kapitel 2. I Figur 3 åskådliggörs utfallet av denna bedömning.

Figur 3 Bedömd tillhörighet i fas och ambitionsnivå per länsstyrelse i arbetet med den regionala energi- och klimatstrategin.

6.1 Planering

I planeringsfasen har fem länsstyrelser (Länsstyrelserna i Uppsala län, Skåne, Dalarna, Västmanlands län och Norrbottens län) uppnått *Över förväntad arbetsinsats*. Som alla andra länsstyrelser har de format visioner och målsättningar för den regionala energi- och klimatstrategierna, kartlagt möjligheter att minska klimatpåverkande utsläpp i länet samt specificerat åtgärdsförslag³ för att minska klimatpåverkan. Utöver detta har de gjort föredömliga arbeten med att prioritera i de åtgärdsförslag som de specificerat i energi- och klimatstrategin. Dessutom har de utformat en detaljerad handlingsplan för att strukturera arbetet med att omsätta strategin i handling.

³ Undantag - en länsstyrelse har inte heller specificerat åtgärdsförslag för att uppnå de mål och visioner som satts upp. Här bedöms det återstående arbetet vara mer omfattande.

Inom denna gruppering finns det flertalet goda exempel på ett ambitiöst planeringsarbete med energi- och klimatstrategin. Till exempel så arbetar länsstyrelsen i Västmanlands län med en metod som ger en solid grund för att prioritera bland åtgärder och som dessutom ger underlag till en detaljerad handlingsplan. I metoden bedöms varje åtgärd utifrån fem faktorer:

- (1) *Effekt i förhållande till strategins mål* (form av sparad mängd energi eller minskad mängd växthusgasutsläpp);
- (2) *Verkningsgrad* (till exempel effekt per krona);
- (3) *Realiserbarhet* (vem kan tänkas ansvara och finansiera åtgärden);
- (4) *Demonstrations och informationsvärde* (effekten av en åtgärd avseende strategins mål kan vara små men uppvägas av att det ger en stor effekt i form av höjd kunskapsnivå eller engagemang) och,
- (5) *Konsekvenser på ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet*.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har istället utformat en handlingsplan genom att besvara frågorna: *Vem, Varför, Vad, Hur* och *När* för varje prioriterad åtgärd.

Två länsstyrelser (Kalmar och Jämtland) har uppnått *Förväntad arbetsinsats*. Skillnaden jämfört med *Över förväntad arbetsinsats* är de något lägre kraven på handlingsplan⁴. Dessa uppvisar alltså uppvisat ett ambitiöst planeringsarbete. För en majoritet av länsstyrelserna (14st) bedöms arbete återstå i planeringsfasen. Det finns dock anledning att nyansera denna bild då länsstyrelser inom kategorin uppvisar avsevärda skillnader. Fem av 14 länsstyrelser ligger nämligen mycket nära att bedömas som *förväntad arbetsinsats*. Det som gör att denna gruppering inte når fram till en *förväntad arbetsinsats* är avsaknaden av någon typ av översiktlig handlingsplan. Åtta av 14 länsstyrelser saknar dessutom (förutom handlingsplan) prioriteringar bland energi- och klimatstrategins åtgärdsförslag. Det här kan innebära att de många åtgärdsförslag som dessa länsstyrelser presenterat riskerar att bli en ohanterlig massa och/eller inrikta sig mot åtgärder som har mindre eller marginell klimatnytta.

6.2 Genomförande

I genomförandefasen har länsstyrelserna bedömts utifrån antalet aktiviteter som de genomför inom fyra områden: *Finansiera projekt, Delta i projekt med kompetens, Samverka* (delta i nätverk, genomföra utbildningsinsatser etc.) samt *Samordna nätverk*. Inom dessa områden bedöms länsstyrelsen insatser vara avgörande för att kunna realisera målen för den nationella energi- och klimatpolitiken på den lokala och regionala nivån. Flertal aktiviteter inom ovan nämnda områden har bedömts motsvara *Över förväntad arbetsinsats*, en aktivitet inom samtliga områden har bedömts motsvara *Förväntad arbetsinsats* och avsaknad av aktiviteter inom en eller flera områden har bedömts motsvara *Arbete*

⁴ Handlingsplan ska endast innehålla en beskrivning av när i tiden en åtgärd planeras att vara utförd samt ansvarig

återstår. Kartläggningen har visat en tämligen jämn fördelning av länsstyrelser inom de olika klassificeringarna.

Alla länsstyrelserna genomför i dagsläget aktiviteter inom ramen för energi- och klimatstrategin. Skillnaden är hur många aktiviteter som bedrivs inom vilka områden. I den bedömning som företagits lever åtta länsstyrelser upp till *Över förväntad arbetsinsats* medan fem länsstyrelser når upp till *Förväntad arbetsinsats*. Faktum är att den enda stora skillnaden mellan länsstyrelserna i dessa klasser är att de som klassats som förväntad arbetsinsats bedriver en och inte flera aktiviteter inom området *Samordning av nätverk*. Inom övriga områden bedriver alla länsstyrelserna ett flertal aktiviteter. Dock så bedöms länsstyrelser klassade som *Över förväntad arbetsinsats* bedriva något fler aktiviteter.

För åtta länsstyrelser bedöms *Arbete återstå*. Det är avsaknad av aktivitet (er) med bäring på projektarbete samt samordning av nätverk som föranleder denna bedömning. Det går att urskilja åtminstone två olika grupperingar inom denna kategori. Den ena är länsstyrelser som visserligen har en hel del arbete som återstår, men som samtidigt uppvisar mycket ambitiösa planer för att genomföra aktiviteter under år 2011. Dessa har goda förutsättningar att ”uppgraderas” i denna bedömning. För den andra grupperingen står det klart att de inte har samma ambitiösa planer för år 2011 varför det finns anledning att fundera över deras ambitionsnivå.

Det bör i sammanhanget påpekas att olika länsstyrelser har skilda möjligheter att stödja t.ex. näringslivsprojekt. En del länsstyrelser har näringslivsmedel att växla upp energi- och klimatmedlen med och har möjligheten att få större resultat i sina åtgärder. Länsstyrelserna har olika förutsättningar.

Exempel på aktiviteter i genomförandet

Projektarbete

Majoriteten av länsstyrelserna är inblandade i flertalet projekt, framförallt som projektägare där de initierar och driver projekt. Projekten stöds ofta av Energimyndigheten. Det är också vanligt förekommande att länsstyrelserna medverkar i projekt där andra är projektägare, både i egenskap av kompetensresurs och/eller finansiär. Både pågående och avslutade projekt har beskrivits av länsstyrelserna. Dessutom har länsstyrelserna beskrivit ett antal projekt som de beviljats medel för men ännu inte påbörjat arbete med.

Det finns en stor variation i vad projekten inriktar sig på. Det är vanligt med projekt där olika typer av kartläggningar genomförs, t.ex. för att underbygga beslutsfattande. Till exempel att undersöka potentialen för ökad produktion av förnybar el (Länsstyrelsen i Jönköpings län), möjligheter till fjärrvärme och kollektivtrafik (Länsstyrelsen i Östergötlands län), potentialen för omhändertagande av spillvärme (Länsstyrelsen i Östergötlands län) samt olika typer av energikartläggningar. Till exempel arbetar länsstyrelsen i Örebro län med ett projekt som syftar till att genomföra energikartläggningar i servicestrategiska livsmedelsbutiker. Ett annat exempel är projektet *Investera med vinst i sikte – bli energieffektiv* som bl.a. genomförs av länsstyrelsen i Jönköpings län. I projektet

har 106 energikartläggningar genomförts inom främst industrin och handelssektorn.

Ett annat vanligt förekommande typ av projekt är de med syften att informera och ge rådgivning. Till exempel har länsstyrelsen i Uppsala län arbetat med projektet *Energistöd för plånbok och miljö 2010* som syftar till att informera och ge rådgivning till fastighetsägare, fastighetsbolag och allmänheten, kring omställningsarbetet mot hållbara energisystem. Ett annat exempel på informationsprojekt från samma länsstyrelse är projektet Grönare värme med vatten. Projektet har syftat till att sprida information om konvertering från direktverkande elvärme till vattenburna system. Länsstyrelsen i Kalmar län har startat ett projekt med Regionförbundet Kalmar län och Energikontor Sydost, med namnet "Från ord till handling" i syfte att informera om energieffektivisering, visa på fördelar med detsamma och att uppmuntra företag att söka stöd för energieffektivisering genom "Checkar för energikartläggning" som handläggs av Energimyndigheten.

Det finns också projekt som syftar till att skapa engagemang. Ett exempel är projektet Klimatneutrala Värmland vars syfte är att kommunicera, tydliggöra och skapa ett engagemang för det värmländska klimatarbetet i olika sektorer av värmländskt samhälls- och näringsliv. Ett annat intressant projekt är Klimatavtal för vilket länsstyrelsen i Uppsala är projektägare. Projektet går ut på att få så många aktörer som möjligt att teckna frivilliga avtal för att minska energianvändningen med 10 % till 2012 och 20 % till 2016 jämfört med 2008 års nivå. Föregångare till den här sortens klimatavtal är länsstyrelsen i Örebro som har drivit ett projekt tillsammans med regionförbundet i Örebro län.

Några länsstyrelser ingår även i projekt med representanter för utländska regioner och företag samt intresseorganisationer. Ett exempel är länsstyrelsen i Västmanlands län som deltar i EU-projektet REMOWE (*Regional mobilization of sustainable waste to energy*). Ett annat exempel är länsstyrelsen Jämtlands län som deltar i OECD-studien "The production of renewable energy as a regional development policy in rural areas".

Länsstyrelserna har också fått medel⁵ av Energimyndigheten som ska användas som bidrag till lokala och regionala aktörers medverkan i vidareutvecklingen av strategin. Kravet är att stödet ska ha använts under 2010 till och med 2011 vilket också förklarar varför inte alla ännu har använt medlen. De länsstyrelser som har kommit igång med arbetet har fördelat medlen som bidrag till en rad målgrupper och ändamål. Till exempel har länsstyrelsen i Östergötlands län fördelat delar av summan till Energikontoret Östra Götaland för att utföra en analys av de kommunala energiplanerna, samt till Linköpings universitet för att ta fram en checklista för energi- och klimat hänsyn i detaljplanering. Ett annat exempel är länsstyrelsen i Gävleborgs län som har tilldelat medel till ALMI Företagspartner Gävleborg AB för att anordna en dagskurs inom energisystemområdet samt Söderhamns kommun för att anordna ett seminarium med workshop.

⁵ 300 000 kr till samtliga länsstyrelser undantaget länsstyrelserna i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län som får 500 000 kr.

Samverkan

Det sker en omfattande samverkan i genomförandefasen av strategin. Detta kanske inte heller är särskilt förvånande med tanke på att det är ett begrepp som innefattar alltifrån dialog genom träffar i nätverk till konferenser och seminarier. Med få undantag, tycks länsstyrelser varit flitiga när det kommer till samverkan såsom den definierats ovan.

Samverkan sker framförallt i dialog inom olika nätverk vilken är en kanal för spridning av information, vägledning samt erfarenhetsutbyte. Nätverken innehåller oftast ett brett spektrum av samhälls- och näringslivsaktörer inom länet men kan likväl bestå av aktörer utanför länsgränsen, t.ex. med andra länsstyrelser. Inriktningarna är mycket varierande och kan exempelvis bestå av personer med liknande yrkesbakgrund, aktörer som berörs av olika åtgärdsförslag i strategin eller är inblandade i enskilda projekt. Det finns också exempel på att flertalet nätverk är under uppstart. Bland annat avser länsstyrelsen i Östergötlands län att avsätta medel för regional part att initiera en samling av regionala nätverk.

Seminarier eller konferenser är ett annat mycket vanligt förekommande exempel på hur länsstyrelserna samverkar. Det finns flertalet exempel när länsstyrelsen själva arrangerar seminarier/konferenser men det är lika vanligt att de deltar.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har använt seminarier för att höja kunskapsnivån för länets aktörer och stödja genomförandet av deras energi- och klimatstrategi. Seminarierna har berört många olika teman. Till exempel var länsstyrelsen i Östergötlands län medarrangör för ett seminarium om klimat och transporter. Länsstyrelsen i Västerbottens län är ett annat exempel som anordnat en konferens på temat elfordon och laddinfrastruktur.

Samverkan sker också mer informellt i enskilda träffar mellan olika aktörer. Till exempel träffar Länsstyrelsen i Gävleborgs län kontinuerligt flera aktörer individuellt för att diskutera eventuella gemensamma aktiviteter etc. Det förekommer också enskilda informationsträffar. Länsstyrelsen i Dalarnas län har anordnat ett flertal informationsmöten för att höja kunskapsnivån och stödja genomförandet av Dalarnas energi- och klimatstrategi. Flertalet länsstyrelser har anordnat informationsmöten för att informera och uppmuntra kommuner och landsting om det nya stödet för energieffektivisering.

Samordning av nätverk

Resultatet pekar på att cirka en tredjedel (8st) av länsstyrelserna samordnar fler än ett nätverk, fem stycken samordnar minst ett nätverk och cirka en tredjedel (8st) samordnar inget nätverk ännu. För den sistnämnda gruppen, som i stor utsträckning innehåller länsstyrelser klassade som *Arbete återstår*, planerar flera att starta upp nätverk. Bedömningsnivån *Arbete återstår* behöver alltså inte per automatik betyda låg ambitionsnivå.

Resultaten visar på att det är mycket vanligare att delta i nätverk än att samordna dem. Det bör också poängteras att det inte alltid framgått i underlagsmaterialet om länsstyrelser samordnar eller bara deltar i nätverken. Detta innebär att antalet

nätverk som samordnas av länsstyrelserna kan ha underskattats. Därför bör kvantifieringen av nätverk som samordnas värderas med försiktighet.

6.3 Uppföljning

Huvuddelen av det material som länsstyrelserna ambitionsnivå bedömts utifrån har inte visat sig innehålla exempel på resultatuppföljning.

I genomgången av underlagsmaterialet har endast två exempel på uppföljning påträffats. Det första exemplet avser länsstyrelsen i Jämtlands län som använt sig av två enkätutskick för att följa upp utfallet av en konferens (*Renewable Energy and Clean Tech - Tools for regional development*) det varit med och arrangerat. Uppföljningen visade att konferensen i hög grad motsvarade deltagarnas förväntningar samt att konferensen lett till att kontakter knutits. Det andra exemplet avser länsstyrelsen i Jönköpings län som genomfört uppföljning för ett projekt som de drivit. Projektet, *Energieffektivisering inom industrin, handeln och byggbranschen*, genomfördes under åren 2009 till 2010 och bedömdes ha bidragit till att öka energirådgivarnas kunskap om energiarbete på företag. Vidare bedömdes projektet också ha bidragit till ökad samordning mellan miljökontoren och kommunens energirådgivare. Det är oklart vilken typ av metod som använts i uppföljningen.

Trots ambitiösa insatser av dessa länsstyrelser har även de kategoriserats som "Arbete återstår" eftersom uppföljning har företagits för en avslutad aktivitet inom ett nyckelområde. Dessa åtgärder har inte föranlett någon revidering av åtgärder.

6.4 Analys av planering, genomförande och uppföljning

Det finns en stor vilja, ambition och kunskap om energi- och klimatfrågor hos länsstyrelserna. Att den stora majoriteten har ett engagemang för energifrågorna samt har prioriterat arbetet i sina organisationer framkommer i underlaget.

Majoriteten av länsstyrelserna har prioriterat sitt genomförandearbete, det vill säga de arbetar aktivt med projekt och åtgärder. Det är tydligt att fokus för arbetet under år 2010 just har varit genomförande.

De länsstyrelser som har kommit längre i sitt arbete i genomförande har i fyra fall av fem kommit långt även i planeringsfasen. De som har en förväntad nivå i genomförande har inte alltid kommit långt i planeringsfasen, flera har satsat mer direkt på genomförande. De länsstyrelser som ligger lågt i planering har sannolikt prioriterat aktiviteter och velat undvika att fastna i endast strategiarbetet. Det är sannolikt så att aktiviteter ibland är lättare att samverka kring och därmed har samverkan gått lättare än i strategiarbetet.

Men det är ändå tydligt att de länsstyrelser som har hållit en hög ambitionsnivå i planeringsfasen generellt har lyckats bättre i genomförandefasen. Och vice versa,

för dem som har blivit klassificerade i arbete återstår i genomförandefasen har inte heller haft lika höga ambitionsnivåer i planeringsfasen.

Energimyndigheten ser en fara i att förutsättningarna för strategiskt handlande blir sämre då planeringsfasen av energi- och klimatarbetet brister. Alltför stort fokus på enskilda projekt kan leda till svårigheter att lyfta blicken till den strategiska nivån.

De länsstyrelser som ligger lågt i ambitionsnivå både i planeringsfasen och i genomförande driver få projekt och deltar i få aktiviteter och har inga eller ospecificerade åtgärdslistor utan rollfördelning. Det är hos dessa fem länsstyrelser som man främst kan ifrågasätta ledningens prioritering av energi- och klimatfrågorna.

Men det är relevant i sammanhanget att påpeka att Energimyndigheten säkerligen inte har hela bilden klart för oss. Under arbetets gång med rapporten har det framkommit att det hos en del länsstyrelser finns planeringsdokument som liknar en handlingsplan men som inte har rapporterats in. Det bör också påpekas att olika projekt och aktiviteter kan befinnas på olika faser samtidigt och att de olika momenten som beskrivs ofta är sammanflätade i praktiken. Det är en stor metodutmaning att få in underlag på rätt nivå för över alla 21 länsstyrelser. Dessutom är underlaget kvantitativt till sin karaktär, vi har inte gått in i enskilda projekt och analyserat utgång och effekter. En diskussion om metodproblem återfinns även i kapitel 8.

De projekt som bedrivs av länsstyrelserna, ofta tillsammans med andra aktörer, är antingen olika typer av kartläggningar, där kopplingen till energi- och klimatstrategierna är tydlig. Den andra typen av projekt är de med syftet att engagera, informera och ge rådgivning, de är konkreta genomförandeprojekt och kopplar ofta till målen i strategierna.

Samverkan sker framförallt i dialog inom olika nätverk vilken är en kanal för spridning av information, vägledning samt erfarenhetsutbyte, samt via konferenser, utbildningar och workshopar. Hur detta arbete bedrivs är avgörande för hur länsstyrelsen lyckats med sin roll att vara en drivande part i den regionala energiomställningen, det är en stor del av det strategiska arbetet. Här står länsstyrelserna inför en stor utmaning att hitta balansen i sitt respektive län och i sin roll att driva, ta kommando, utbilda, lyssna in och ta vara på det som görs av andra och engagera andra. För att klara av det krävs både engagemang från hela länsstyrelsen och kunnande i energi- och klimatfrågor. Potentialen finns hos alla länsstyrelser, men alla har inte tagit tillvara fullt ut.

När det gäller uppföljning är frågan varför uppföljning inte har varit mer förekommande så här långt i strategiarbetet. Trots allt finns det många länsstyrelser som avslutat (seminarier, konferenser, utbildningar etc.) men utan att följa upp dessa aktiviteter. Sannolikt har många uppföljningar genomförts men det har inte efterfrågats i de underlag som den här rapporten använt sig av. Uppföljning är heller inget som är explicit efterfrågat i varken regleringsbrevet eller Energimyndighetens riktlinjer för stödet till länsstyrelserna. Dock krävs

uppföljningssystem för att kunna redovisa arbetsinsatser och effekter. Energimyndigheten ser dock framför allt ett behov av uppföljning av strategierna och strategiarbetet.

En annan del av förklaringen bedöms vara att länsstyrelserna inte kommit tillräckligt långt i genomförandet av aktiviteterna för att det ska vara meningsfullt att följa upp dem. Förutsättningarna för uppföljning blir inte bättre om man också beaktar det stora antal aktiviteter som länsstyrelserna genomför och som tar stora delar av länsstyrelsernas resurser. Kombinationer av nämnda förklaringar bör vara anledningen varför länsstyrelser satt upp mål för sin uppföljning först i slutet på år 2011 respektive 2012 till 2016.

*"I slutet av 2011 kommer en extern part att intervjua alla kommuner och andra aktörer som länsstyrelsen samarbetar med för att ta reda på hur myndigheten uppfattas som samarbetspartner."*⁶.

*"Efter 2012 och 2016 ska en utvärdering och analys av antal och typ av företag som anslutit sig till projektet genomföras. Även en uppskattning av kWh sparade under perioden bör sammanställas och eventuellt offentliggöras."*⁷

Analysen har också pekat på att avsikten inte alltid är att företa uppföljning på aktivitetsnivå. Istället verkar flera länsstyrelser ha planerat att följa upp strategin i samband med miljömålsuppföljningen. Därmed blir aktivitetsnivån inte intressant utan aktiviteterna bedöms istället som en helhet i förhållande till satta miljömål.

Oavsett om uppföljning påtänkts på aktivitetsnivå eller i samband med miljömålsuppföljning ges i informationsunderlaget ingen detaljerad beskrivning hur en uppföljning ska gå till. Avsaknaden av exempel för uppföljning bör dock inte ses som ett tecken på låg ambitionsnivå, utan visar att arbete återstår. Resultaten har visat att det finns flertalet tänkbara anledningar till avsaknaden av uppföljning. Följaktligen är det heller inte aktuellt att vänta sig att länsstyrelser eventuellt reviderat åtgärdsförslag och/eller arbetssätt eftersom revidering förutsätter att uppföljning skett.

Nästan alla länsstyrelserna har ett gediget arbete med projekt och olika genomföranden av strategin. Men ett fåtal har tänkt igenom uppföljning redan i planeringsskedet och har heller inte mäktat med att göra åtgärdslistor eller handlingsplaner som involverar många aktörer. Det innebär i många fall att den regionala samsyn kring energi- och klimatstrategierna som eventuellt finns är svag då man har utelämnat mål, åtgärder och rollfördelning.

⁶ Källa: Länsstyrelsen i Västmanland, Projektplan Klimat- och energiarbetet 2010

⁷ Källa: Länsstyrelsen i Uppsala län, Projektplan Klimatavtal Uppsala län, 2010

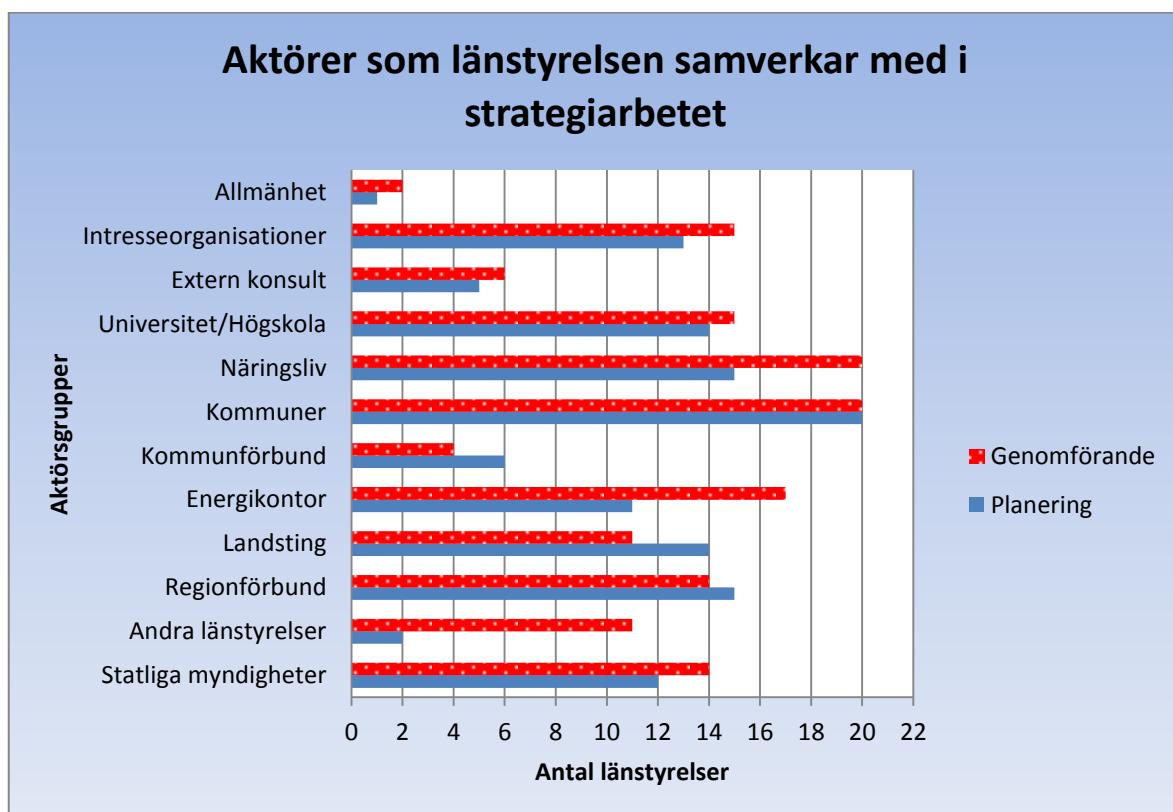
7 Redovisning av resultat - samverkan

7.1.1 Extern samverkan

Det finns krav på att länsstyrelserna ska utforma och genomföra de regionala energi- och klimatstrategierna i samverkan med andra regionala och lokala aktörer och bidra till att alla drar åt samma håll i länet. Samverkan är ett vitt begrepp som i denna rapport avser all form av interaktion som görs inom länsstyrelsens arbete med den regionala energi- och klimatstrategin. Exempelvis i formen av nätverk, dialog/samråd, seminarier, utbildningar osv.

Alla län har tagit fram energi- och klimatstrategierna i samverkan med ett antal olika aktörer. Efter framtagandet av strategierna år 2008 har samverkan i de flesta län fortsatt eller utökats, med i stort sett med samma aktörer år 2009, 2010 och början av 2011.

I Figur 4 ges en översikt de aktörsgrupper som länsstyrelserna uppgett att de samverkat med i planeringsfasen av strategin samt samverkar med i genomförandefasen.

Figur 4. Aktörer som länsstyrelserna samverkat med i planering och utformning av strategin samt i det pågående arbetet att genomföra strategin.

I genomsnitt har varje länsstyrelse samverkat med sex olika aktörsgrupper i planeringsfasen av strategin. Variationen är dock stor mellan olika länsstyrelser. Det finns ett exempel på en länsstyrelse som uppgett samverkan med två aktörsgrupper medan två andra samverkat med nio aktörsgrupper.

I planeringsfasen har det varit vanligast att samverka med kommuner inom länet, något som 20 av 21 länsstyrelser gjort. Andra aktörsgrupper som nämns frekvent är näringsliv (15st) och regionala energikontor (15st). Därefter följer i fallande ordning; landsting (14st), universitet/högskola (14st), intresseorganisationer (13st), statliga myndigheter (12st), energikontor (11st), kommunförbund (6st), extern konsult (5st), andra länsstyrelser (2st) samt allmänheten (1st). Samverkan i planeringsfasen har mestadels bestått i dialog och samråd men har även inkluderat att ta fram underlag till strategin.

Av Figur 4 framgår att det skett en del förändringar i valen av samverkansparter när strategin omsatts i handling. Faktum är att varje länsstyrelse i genomsnitt utökat sin samverkan från sex till sju aktörsgrupper. Framförallt har länsstyrelser i högre utsträckning börjat samverka med andra länsstyrelser. Vi ser även att intresset att samverka med energikontor och näringsliv ökat i genomförandefasen jämfört med planeringsfasen. I motsats till detta har det skett en marginell minskning i antalet länsstyrelser som samverkar med landsting (-3st), kommunförbund (-2st) samt regionförbund (-1st).

Ett antal länsstyrelser samverkar även i enskilda projekt med utländska regioner och företag samt intresseorganisationer. Ett exempel är länsstyrelsen i Västmanlands län som deltar i EU-projektet REMOWE (*Regional mobilization of sustainable waste to energy*). Ett annat exempel är länsstyrelsen Jämtlands län som deltar i OECD-studien ”*The production of renewable energy as a regional development policy in rural areas*”.

Samverkan i genomförandefasen består i en mix av åtgärder såsom finansiering av projekt, deltagande i projekt med kompetens, samordning av/deltagande i nätverk samt utbildningsinsatser.

7.1.2 Intern samverkan

Nio av tio länsstyrelser uppger att länsstyrelsens samlade arbete med att dels strategiskt samordna och leda det regionala energiarbetet, dels beakta energiomställningen i övriga sakområdets verksamhet, finns beskrivet i länsstyrelsernas verksamhetsplaner. Endera i ett separat kapitel eller som bilaga då det förekommer att handlingsplanen ligger inom åtgärdsprogrammet för miljömålsarbetet.

Handlingsplanerna är ambitiöst utformade och har ett likartat upplägg för flertalet länsstyrelser (sex av tio). I dem listas åtgärdsförslag/insatser (även ibland med prioriteringar), handlingsplanens giltighetstid (oftast två år), uppföljningsfrekvens (tertiäl), ansvariga för det operativa arbetet (enheterna), ansvariga för uppföljning (länsledning) samt tidplan för uppföljning (kvartalsvis/halvårsvis). Uppföljningen

sker på verksamhetsplanen som helhet men även på enskilda aktiviteter. En respondent beskriver också hur uppföljning redan företagits på flertalet aktiviteter vilket till och med föranlett revidering av strategin.

Det finns också upplägg som skiljer sig mycket eller bara delvis från ovan nämnda arbetssätt. En respondent nämner att de inte har någon handläggningsplan för energi och- klimatområdet. Det hanteras av en intern energi- och klimatgrupp som samordnar frågorna med andra delar av länsstyrelsen. Uppföljning sker i tertiär där det stäms av om planerade tider hålls i aktivitetsplanen för år 2011. En annan respondent tillägger att de också har interna möten om frågorna en gång i månaden där aktuella frågor inom energi- och klimatområdet diskuteras. Detta syftar till att identifiera och hantera synergier och konflikter internt i hanteringen av dessa frågor.

En respondent har inte kunnat besvara frågorna då deras åtgärdsförslag och handlingsplan är ute på remiss.

7.2 Analys av samverkan

Något anmärkningsvärt är det faktum att några länsstyrelser haft en mycket begränsad samverkan i planeringsfasen av strategin. Det här skulle kunna tyda på att strategin kan vara dåligt förankrad hos andra aktörer vilket inte är bra med tanke på att införlivandet av strategin i stor utsträckning är beroende av andra aktörer. Till exempel finns det en länsstyrelse som inte har involverat kommunerna i framtagandet av strategin vilken är en dålig start på arbetet.

Det skett en del förändringar av samverkansparter när strategin omsatts i handling. Dels har antalet samverkansaktörer blivit fler, dels har länsstyrelserna i högre utsträckning börjat samverka med andra länsstyrelser, energikontor och näringsliv jämfört med planeringsfasen. Det är en positiv utveckling som kommer att underlätta arbetet ytterligare.

Att den interna samverkan är av stor betydelse för det regionala energi- och klimatarbetet framkommer i underlaget. De länsstyrelser som har en intern handlingsplan eller liknande har lättare att förankra problematiska frågor samt kan lättare ta tillvara kunskap i olika delar av organisationen.

8 Redovisning av resultat - regional resurseffektivitet

En av länsstyrelsernas uppgifter är att ta hänsyn till det regionala perspektivet och inriktningen i länet och ha kunskap om hur olika energi- och klimatpolitiska mål samordnas och vilket genomslag det får i den fysiska planeringen i länet. Se uppdrag i bilaga 2.

För att kunna tillhandahålla dessa uppgifter krävs ett övergripande systemperspektiv på de regionala energifrågorna och kunna sammanföra olika kunskaper, intressen och sakfrågor på det regionala planet.

Länsstyrelserna har i samband med utvecklingen av de regionala energi- och klimatstrategierna tagit fram information om energiläget i regionen. Statistiken rör bl.a. det samlade regionala energiläget, dvs. statistik för produktion, distribution och energianvändning. Frågan är huruvida materialet används för att regionala helhetsperspektivet på energi- och klimatområdet?

I underlagen till rapporten framkommer att nio av tio länsstyrelser uppger att deras länsstyrelse tar fram statistik om det samlade regionala energiläget för produktion, distribution och energianvändning (sk energibalanser). Men endast ett fåtal (3 st av 10) svarar att de gör samlade bedömningar av det regionala energiläget, det vill säga bedömningar i ett energisystemperspektiv.

Intervjuerna har visat att länsstyrelserna vanligtvis tar fram energibalanserna på egen hand (3st) eller i samarbete med energikontor (2st) eller regionförbund (2st). Tre länsstyrelser tar fram energibalanserna genom att anlita konsulter. Oavsett tillvägagångssätt använder man sig av statistik från SCB med (ibland) kompletterande underlag från olika regionala aktörer.

Intervjuerna visar att energibalanserna har tre användningsområden. Först och främst används det i uppdraget att bistå kommunerna med planerings- och kunskapsunderlag. Detta uppger fyra respondenter. Kommunerna efterfrågar underlaget i bland annat i sitt arbete med miljömålen. Länsstyrelsen i Västra Götalands län uppger t.ex. att underlaget använts som diskussionsunderlag för "tuffa" frågor som kraftlänken sydväst och vindkraftsetableringar.

Ett annat användningsområde är i länsstyrelsernas interna arbete, då framförallt i arbetet med energi- och klimatstrategin, men även i miljömålsuppföljningen. Detta uppger fyra respondenter. Energibalanserna har, enligt en respondent, även fungerat som presentationsunderlag i olika presentationer inom länet och på riksnivå.

8.1 Analys av regional resurseffektivitet

Det är tydligt att det finns stora potentialer hos länsstyrelserna att använda sin breda kunskap att göra avvägda bedömningar av händelser och skeenden i länen. När det gäller energi- och klimatfrågor finns det många utmaningar, inte minst att ta fram relevant och kvalitativt underlag för att göra regionala analyser och bedömningar.

Det verkar dock som få länsstyrelser använder sina breda kunskaper inom energiområdet att göra regionala analyser och regionala bedömningar. Totalt 9 av 10 länsstyrelser uppger att de arbetar med energibalanser men få talar i termer av energisystemanalys och länsstyrelserna blir därmed inte en garant för att någon tar ett helhetsperspektiv inom energifrågorna. Döma av svaren finns det en efterfrågan, med det genomförs inte, i vilket fall inte fullt ut.

Energimyndighetens bedömning är att dessa aktiviteter inte verkar ske i någon större omfattning. Om förslag till åtgärder ska tas fram bör vidare utredning av frågan och ansvarsfördelningen göras.

Dock verkar många länsstyrelser vara medvetna om både bristen på energisystemanalys och behovet av detsamma. Att utveckla detta sätt att arbeta med energifrågor är något som pilotlänen har tagit till sig som uppgift och länsstyrelsen i Dalarna kommer att tillsammans med Energimyndigheten att arbeta fram ett underlag för hur ett arbete med regional systemanalys kan se ut.

9 Slutsatser och åtgärder

Här presenteras de slutsatser som Energimyndigheten drar utifrån underlaget i rapporten samt utifrån vår erfarenhet från regionalt arbete.

Generellt har det visat sig att det pågår en febril verksamhet runt om i Sverige och länsstyrelserna är en av de parter som tar en aktiv del av energi- och klimatarbetet. Energimyndigheten anser att det är glädjande att många har tagit genomförandefasen på stort allvar och verkligen vill åstadkomma resultat i sin region/län.

Men frågan är varför vissa länsstyrelser har kommit långt i energi- och klimatarbetet och att vissa inte har kommit igång med genomförande ännu? Och hur kan man åstadkomma en förändring?

Energi- och klimatstrategin är en regional strategi som många aktörer ska vara delaktig i och ställa sig bakom. De länsstyrelser som haft en öppen inställning och vilja att ta fram och genomföra strategin gemensamt med andra har haft ett lättare jobb att genomföra aktiviteter tillsammans.

Även fast många har satsat stort på genomförande av olika åtgärder är det tydligt att de länsstyrelser som har hållit en hög ambitionsnivå i planeringsfasen generellt har lyckats bättre i genomförandefasen. Och vice versa, för dem som har blivit klassificerade i arbete återstår i genomförandefasen har inte heller haft lika höga ambitionsnivåer i planeringsfasen.

De länsstyrelser som arbetat aktivt med olika former av handlingsplaner har lättare att genomföra arbetet och skapat bättre förutsättningar för vidare samverka i projekt. Handlingsplaner och mer samverkan med olika parter verkar vara ett framgångsrecept. Detta styrks både av underlagen från ambitionsfaserna samt från underlagen om hinder och svårigheter samt framgångsfaktorer.

För att lyckas i samverkansarbete krävs även en god intern samverkan. Vi kan se att medvetenheten kring behovet av en intern samverkan är stor. Det är också tydligt att det finns stora potentialer hos länsstyrelserna att använda sin breda kunskap att göra avvägda bedömningar av händelser och skeenden i länen. När det gäller energi- och klimatfrågor finns det många utmaningar, inte minst att ta fram relevant och kvalitativt underlag för att föra dessa regionala analyser och bedömningar. Här fattas det insatser. Men de länsstyrelser som har en god intern samverkan och utnyttjar olika kompetenser i organisationen har en konkurrensfördel.

Energimyndigheten har noterat att det finns olika stöd i ledningarna för energi- och klimatfrågorna. En del ledningar arbetar aktivt för att bana vägen för det regionala arbetet medan andra visserligen bifaller arbete men arbetar inte aktivt för att stödja det regionala arbetet. De länsstyrelser som ligger lågt i ambitionsnivå både i planeringsfasen och i genomförande driver få projekt och

deltar i få aktiviteter och har inga eller ospecificerade åtgärdslistor utan rollfördelning. Det är hos dessa länsstyrelser som man främst kan ifrågasätta ledningens prioritering av energi- och klimatfrågorna. Energimyndigheter ser att energi- och klimatfrågorna är en lednings- och prioriteringsfråga.

Energimyndigheten lyfter ändå fram samverkan som den enskilt största framgångsfaktorn till ett lyckat regionalt energi- och klimatarbete.

Utmaningarna inom samverkan

Energimyndigheten identifierar samverkan som en av de största utmaningarna för att skapa ett gott samarbetsklimat som kan resultera i bra verksamhet. Många aktörer måste förbli aktiva i energi- och klimatarbetet. Det kan inte vara en nackdel att det finns många engagerade. Självklart ställer det högre krav på samordning och samverkan men om alla drar åt samma håll skapas resultat och effekter. Mandatet att arbeta med energi- och klimat kan komma från olika håll och bör komma från olika håll. En central part kan inte definiera alla aktörers roller, det är en regional fråga.

En stor del av det strategiska arbetet sker genom samverkan och samverkan sker framförallt i dialog inom olika nätverk vilken är en kanal för spridning av information, vägledning samt erfarenhetsutbyte, samt via konferenser, utbildningar och workshopar. Hur detta arbete bedrivs är avgörande för hur länsstyrelsen lyckats med sin roll att vara en drivande part i den regionala energiomställningen. Här står länsstyrelserna inför en stor utmaning att hitta balansen i sitt län och i sin roll att driva, ta kommando, utbilda, lyssna in och ta vara på det som gör av andra och engagera andra. För att klara av det krävs både engagemang från hela länsstyrelsen och kunskande i energi- och klimatfrågor. Potentialen finns i alla länsstyrelser, men alla har inte tagit tillvara på den fullt ut.

Med resursbrist inom den egna organisationen avses säkerligen även personella resurser från andra kompetenser inom länsstyrelsernas egna organisationer. Ett samband finns i långvarigt arbete med energi- och klimatfrågor och förankring inom länsstyrelsen. Ju längre och mer förankrat energi- och klimatarbetet är desto lättare går det att få personella resurser och stöd från andra delar av organisationen.

Resursbrist i andra organisationer utmålas också som ett hinder i att omsätta den regionala energi- och klimatstrategin i handling. Detta är ett reellt problem om energifrågorna inte prioriteras i andra organisationer, t.ex. regionförbund. Men det är upp till varje organisation att prioritera sin verksamhet vare sig det är en kommun, ett regionförbund eller ett företag. Förutsättningarna till samverkan ser olika ut och en del har det svårare, eller har större utmaningar att få andra organisationer att bli mer aktiva. Det är ett större problem än att för många aktörer är inblandande. Energiomställning kräver stort engagemang från alla parter och det blir utmaningen för länsstyrelsen att tillsammans med de andra aktörerna få alla att driva frågorna i samma riktning.

Länsstyrelserna skulle kunna använda de 300 tkr här för att stötta andra aktörer och uppmuntra deras engagemang. Alla medel för externa aktörer är ännu inte använda.

Sedan år 2010 har länsstyrelserna haft uppdraget att stötta kommunerna i deras interna energieffektiviseringsarbete genom energieffektiviseringsstödet. Energimyndigheten anser att det är en stor möjlighet för länsstyrelserna genom den legitimitet till samverkan som uppdraget ger. Under år 2011 står många kommuner inför stora utmaningar att ta fram och genomföra sina strategier, här är det viktigt att länsstyrelserna tar sin nya roll på allvar och stöttar kommunerna.

Utmaningarna inom uppföljning

Nästan alla länsstyrelserna har ett gediget arbete med projekt och olika genomföranden av strategin. Men ett fåtal verkar ha tänkt igenom uppföljning redan i planeringsskedet och har heller inte mäktat med att göra åtgärdslistor eller handlingsplaner som involverar många aktörer. Det kan få till följd att den regionala samsynen kring energi- och klimatstrategierna är svag då strategin inte innehåller specificerade mål eller prioriterade åtgärder.

Uppföljning är något som måste omfatta hela strategiarbetet inte bara enskilda projekt. Länsstyrelserna måste också hitta sätt att följa upp sitt strategiska arbete.

Det anses rimligt att ställa krav på länsstyrelserna att de med högre detaljnivå dokumenterar hur uppföljning kommer att utföras (aktivitetsnivå eller övergripande i miljömålsuppföljning), och i vilken omfattning det kommer att ske. Det bör underlätta, inte bara för länsstyrelserna, utan också för Energimyndighetens arbete att årsvis utvärdera utfallet av länsstyrelsernas arbete med strategin.

Arbetsätt hos länsstyrelsen i Västmanlands län Västmanlands är ett föredöme att i god tid identifiera och prioritera bland åtgärder och som dessutom ger underlag till en detaljerad handlingsplan. I metoden bedöms varje åtgärd utifrån fem faktorer:

- (1) *Effekt i förhållande till strategins mål* (form av sparad mängd energi eller minskad mängd växthusgasutsläpp);
- (2) *Verkningsgrad* (till exempel effekt per krona);
- (3) *Realiserbarhet* (vem kan tänkas ansvara och finansiera åtgärden);
- (4) *Demonstrations och informationsvärde* (effekten av en åtgärd avseende strategins mål kan vara små men uppvägas av att det ger en stor effekt i form av höjd kunskapsnivå eller engagemang) och,
- (5) *Konsekvenser på ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.*

Pilotlänens uppdrag

Energimyndigheten ser stora möjligheter att utveckla metoder tillsammans med pilotlänen. Samarbete har redan inletts med länsstyrelsen i Dalarna att ta fram en regional systemanalys på energiområdet. Diskussioner förs med länsstyrelsen i

Norrbotten att ta fram regionalt planeringsunderlag för de regionala energifrågorna.

9.1 Metodfrågor och redovisning

Den här rapporten är ingen sanning om hur länsstyrelserna arbetar med energi- och klimatarbete, det är en uppskattning utifrån de material som Energimyndigheten har haft tillgång till. Länsstyrelsernas arbete är mycket omfattande och det finns säkerligen underlag och aktiviteter som inte kommit till vår kännedom.

Den stora utmaningen i den här rapporten är att hitta en bra metod för att analysera underlagsmaterialet samt att skaffa kunskap och kännedom om länsstyrelsernas arbete. Det ställer vidare frågan om hur länsstyrelserna ska redovisa sitt arbete för att Energimyndigheten ska kunna värdera samt stötta verksamheten samt för regeringen att styra verksamheten. För länsstyrelsernas del handlar det om en avvägning mellan redovisning av verksamhet och tid, hur mycket resurser ska länsstyrelserna lägga på att berätta vad de gör.

Energimyndigheten anser att redovisningen av länsstyrelsernas verksamhet skulle kunna utvecklas och förbättras genom att ge tydligare direktiv om vad som ska redovisas. Det är en av anledningarna till att Energimyndigheten kommer att se över det vi har rådighet över; riktlinjerna för länsstyrelsernas stöd för energi- och klimatarbete.

9.2 Förslag till åtgärder

- För att både utveckla arbetet i sakfrågorna och för att kunna samverka bättre och fördela roller bör länsstyrelserna i större utsträckning använda sig av handlingsplaner.
- Länsstyrelserna bör utveckla metoder för att göra uppföljningar av det regionala strategiska energi- och klimatarbetet. Inom olika projekt görs uppföljningar med inte för de regionala energi- och klimatstrategierna.
- Samverkan är den största framgångsfaktorn till ett bra energi- och klimatarbete, samtidigt är samverkan ibland komplicerat. Länsstyrelserna bör utveckla sina kunskaper och insatser för samverkan. Här skulle Energimyndigheten kunna stötta länsstyrelserna genom att anordna utbildningar i samverkan och processledning.
- Få länsstyrelser använder sina breda kunskaper inom energiområdet att göra regionala analyser och regionala bedömningar av resurseffektivitet. Energimyndighetens bedömning är att om förslag till åtgärder ska tas fram bör vidare utredning av frågan och ansvarsfördelningen göras.
- Energimyndigheten kommer att utveckla riktlinjerna för stödet till länsstyrelserna och genom det stötta arbetet med uppföljning bättre.

- Energimyndigheten kommer att stötta ett ökat regionalt samarbete genom att involvera fler aktörer och bjuda in fler aktörer, såsom energikontor och regioner/regionförbund, till möten och utbildningar.